Diplomitöö
4106622
TARTU ÜLIKOOLI UNIVERSITAS TARTUENSIS 1632

Karl Ülem
1924 a.

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND
26. VII 1924 a.
№ 357
TARTU
1. A
8035.

Meie
Walimiseäigus
põhiseaduse teksti järele.

Leian, et diplomitööna
võib vahelduvaks pidada.
1 Sept. 1924
[signature]

I jaiga dipl. juura.

Meie
valimiseõigus
põhiseaduse teksti järele.

Valimiseõigus on üks tähtsamatest õigusе institutsiidest riiklise valitsemise alal. Praeguse aja õigusriigi valitsemises esineb see pea igamendina. Vaatamata sellele, et sellele tähtsale õigusе institutsiidile mõnedel ajajärkudel mõnes riigis elueigust ei ole antud, ei või veel selle suurt tähtsust maha salata. Paljud määratu tähtsusega asjad ei saada sellega oma tähtsust praegusel ajal, et neid endistel aegadel ei tuntud ega tarvitud. Näidatse ju ääelda, et riigid on ka ilma valimiseõiguseta elanud ja läbi saanud. Riik näib, nagu organismusi, elada ja edasi kesta väga mitmesugustes elutingimustes ilma et ta selle juures kaotas. Ühede tingimuste juures on aga see elu kiratsew, teiste juures äitsew elu. Äitsew elu on võimalik siis, kui kõik ehk vähemalt suurem osa tingimustest raskendavad elu ülevalpidada, ning puuduvad, ehk on vähesel määral sarnaseid tingimusi, mis elu kõvitada püüavad.

vastupidisel korral wõime kiratsemat elu loota. Mitmesugused elu seisukorrad tekiwad sellest, missugu-ses proportsioonis elualalhoidjad ja elu hõwitajad tingimused teatud elu juures esinewad. Sarnase elu-paratamatuse alla painutab enda ka riigi elu.

Riigi elu tingimused lunakse teatud määral ka inimeste poolt antud seadustega. Peab tähendama, et riigi elu on tihedalt seotud rahwa eluga: tekib mingi-sugune wapustus rahwa elus, siis on see ka kohe tunda riigi elus. Iga seadus, mis määratud rahwale, ühtlasi sellega kaudselt mõjub ka riigi elu peale. Seda rohkem mõjub riigi elu peale walimiseseadus, mis just eestkätt riigi elu korralduse pihta on sihitud, jättes kõrwale üksikute era elu.

Kuidas kusagil riigis walimiseõigusest ja selle tähtsusest arusaadakse, seda näeme sellest, kuidas tähendud riigi walimisseadusega seal walimiseõigus läbi on wiidud. Walimiseõiguse hindamisel wõime mõedupunks wõtta loogilise mõtlemise tagajärjena saawutud alused ja põhimõtted. Sellepärast, ühes sellega, kui meie oma walimiseõigust waatleme, katsume ka selgitada, mis alustel walimiseõigus wõiks põhjeneda, missugustele põhimõtetele rajatud wõiks olla ja mida selle all üldse mõista tuleks.

Meie põhiseadusest paistab wälja, et riikline

olemine kaudselt ja wõimu teostamine otsekohe baseeruwad meil walimiseõiguse peal; sellepärast ei tohiks ka huwituseta alla meie walimiseõiguse waatlemise alla wõtmine.

Walimiseõigust teostadi juba ennemuistsetel aegadel, nagu seda leiame wanades Greeka ja Rooma riikides. Kuid seal on see eestkätt tegeliku elu surwel tekkinud ja tegegeliku elu surwel ka kadunud, ilma et seal asja sisusse oleks püütud tungida, ehk katsutud enesele selgeks teha, mispärast ja kuida seda õigust peab teostama. Ja kuigi seati enesele need küsimused ette, siis wastati nende peale tegeliku elu turwiduse seisukohaselt. Sarnaselt s.o. tegeliku elu seisukohaselt waatajaid walimiseõiguse peale leiame teaduse meeste hulgas ka meie ajal /. G. Meyer j.t./. Alles 18 ja 19 a.s. püüawad teadusemehed sellele õigusele aluseid leida ja põhimõtteid ülesseada, mis wastaks asja tõsisele olemisele. Alles sellest ajast peale hakkab see /. wal. õig. /. oma juhuslist iseloomu kaotama ja enam järjekindlust sisusse wõtma. See arenemine on kuni meie ajani kestnud ja kestab weel edasi.

On wäga mitmesuguseid waateid walimiseõiguse kohta esitud ja selle üle waieldud, enne kui käesoleva ajani on jõutud. Weel praergugi waieldakse selle üle küll ja küll. Selle kohta, mis alusel inimesed walimiseõigust teostawad, on palju lahku-

minewaid waateid esile toodud. Mõned neudest on aegade jooksul oma tõhtsuse kaotanud, kuna teised weel praergugi poolehoidu leiawad

Omal ajal rohke poolehoiu osaline waade, looduseõiguse kooli waade oli see, et walimiseõigus on inimesele sündimise läbi juba looduse poolt määratud õigus. Nii nagu inimesele sündimise läbi looduse poolt õigus on antud elada nii kaua, kui loodus seda lubab, nii ontolle ka sündimise läbi looduse poolt õigus antud walimiseõigust teostada. See waade kaotas oma tõhtsuse ühes looduseõiguse kooli kadumisega, ning praergusel ajal ei leia see mingit poolehoidu ja seda õigusega.

Kui walimiseõigust lähemalt waadelda, näeme et see on tekkinud tegeliku elu nõuetel riiklise korra olemasolu juures. Tegeliku elu nõue on see niipalju, et rahwas laialisemates riikides ei saa oma suwerääuset wõimu otsekohe teostada, waid peab selle teostamise oma usaldusmeeste kätte andma, missugune edasiusaldus usaldusmeeste kätte, usaldusmeeste walimise kaudu nimib. Seal, kus otsekohene suwerääuse wõimu teostamine tegelikult raskusi ei sünnita, seal ei teki ka wajadust walimiseõiguse institutuudi loomiseks. Riiklise korra olemasolust ripub see /. wal. õig./ niipalju ära, et ainult riik on sar-

naue ühiseluline korraldus /: warm /: kus inimesed /: rahwas /: algeliselt teostawad ühiswõimu, mis sellele korraldusele annab rüklise korralduse ilme. Siin wõiksime rüki, summaarselt wõthes, wõrrelda mingi organismusega, mis koosneb üksikutest atomitest, kus ainult need atomid on õigustud organismuse awaldustest osawõtma ja selles organismuses tegutsema, milledest see koosneb. Kõik atomid wõljaspool seda organismust, ehk mis mitte organiliselt sinna sattunud, ei ole õigustud selle elnawaldustest nii kaua osawõtma, kui nad ei kuuln selle atomite hulka. Larnaue atomiline seisukoht on üksikul inimesel riigi suhtes ja sellekohaselt tekib talle ka riigis walimiseõigus. Inimene wõib ju wõljaspool rüki sündida, siis arusaadawalt ei ole tal sündimise faktiga eo ipso ühegi riigi suhtes walimiseõigust. Astub ta aga mingi riigi kodanikuks, siis ipso jure tekib tal ühes teiste kodaniku õigustega ka walimiseõigus, s.o. ta saab ühewõäriliseks teiste sama riigi kodanikkudega. Sellepärast on ka arusaadaw, miks ühe riigi kodanikud teises riigis ei wõi olla selle teise riigi walimiseõiguslised, s.o. miks nad teises riigis wõljaspool selle teise riigi walimiseõiguse seadust on. Selle seisukoha wõtab ka meie põhiseadus walimiseõiguse suhtes omaks, kui ütleb § 37, et õigus Riigikogu liigete walimisest osawõtta wõi ennast Riigikogu liikmeks walida

lasta on igal Eesti kodanikul, kes on hääleõiguslik, jättes välja sellega väljamaalasi. Sel põhjusel, kus looduseõiguse kool näeb valimiseõiguse alust looduses inimese sündimise näol, on see looduseõiguse kooli vaade vale, sest nagu nägime võib inimesele valimise õigus ainult siis tekkida, kui ta kuulub mingi riiklisse organisatsivoni ja ainult selle riiklise organisatsivoni suhtes millesse ta kuulub. Järjelikult, valimiseõiguse tekkimise pea eeltingimiseks on riikline olemine.

Teine laialdase poolehoiu võitnud vaade, mis võtab valimiseõiguse tekkimise seletuses omaks riiklase momendi ja seega seisab asja tõsisele seisukorrale lähemal, näeb valimiseõiguses ühiskondlist funktsivoni, mis riiklistes huvides sünnib. Väljaminkes sellest, et valimiseõigus on ühiskondline funktsivon riiklistes huvides, tullakse õtrusele et riik võib valimise õigust nii ühtt kui teist viisi korraldada, seda kitsendades ja laiendades, nii kuida riigi polütilised huvid seda nõuavad. Selle vaate järgi on valimiseõiguse peamomendiks ja seega ka aluseks riik. Siin paistab väga selgesti läbi saow, näha riiki lahus ja tähtsamana rahvast. Riik on kui mingisugune rahvast rippumatu iseolevus, kes rahvale võib valimiseõiguse anda äärmusest äär-

musesse wõthes, s.o. kas annab üleüldse mingit walimise-
õigust, wõi annab kõige liberaalsema, nõnda kuida selle
poliitilised huwid seda nõnawad. Riigi poliitiliste hu-
wide seisukohalt wõljaminnes wõib siin walimiseõigust
mitte üksi puht õigusena, waid ka kohustusena, mis riik
oma kodanikkudele peale paneb, näha, nagu seda mõ-
nes riigis, näituseks Belgias, ette tuleb. Teiseks wõib siin
walimiseõigust ka mitte riigikodanikkude peale laiendada,
nagu seda Wene Nõukogude wabariigi walimise seaduses
läbi on wiidud. Wiimasel juhtumisel kaob riigikoda-
nikkude tõhtsus sootu ära. Sarnase olukorra juures
wõib olla ja funktsioneerida riik millel oma koda-
nikkusi ei ole. Riik ilma kodanikkudeta /: rahwata :/
käib riigi mõistele wastu, ei ole õigust õelda riik, waid
mingi õhus rippuw, abstraktne mõiste, ilma et seda tege-
likult olemas oleks. Kui oletada et igas riigis läbi wii-
daks walimiseõiguse teostamine nagu Nõukogude Wene-
maal s.o. et walimisõigus laiendataks igal pool iga
isiku peale, siis kaoks üksiku riigi territoriaal tõhtsus
sootu ära. Siis oleks looduseõiguse kooli waade, mis
eelpool tõhendud, walimiseõiguse kohta õige. Kuid
nagu teada on walimiseõiguse eeltingimiseks riikline
olemine. Mõõdaminnes olgu õeldud et Wene Nõukogu-
de wabariigi walimise õiguses on täiesti omaks wõetud
mõnes osas, näit.: töötsensused, riikline alus, s.o. walimise-

õigust antakse rahwale teostada nii, kuida riigi polütilised huwid seda nõuawad. On tahetud midagi uuemaelist luua, kuid on tegelikult wäljatulnud midagi õige tagurlist, mida isegi kodaulised riigid kolikambri heidawad, kui mitte ajanõuetele wastawat.

Riik, kui niisuguue, walimiseõiguse alus alla ei saa, sest walimise õigus ei teki mitte riigi kui niisuguse tarwis ega huwides, waid millegil muul põhjusel /: sellest allpool /.

Õiget seisukohta tabab õieti wiimasel ajal iseäranis laialdast poolehõidu wõitnud waade, mis näeb walimiseõiguses rahwa poolt oma suwerääuse wõimu teostamist. Pähendab, walimiseõigus on tekkinud riiklise korra olemasolu juures tegeliku elu nõuetel rahwa poolt oma suwerääuse wõimu teostamisel. Selle waate juures on asi koondud suwerääuse rahwa ümber, pea tähtsus on rahwal. Ei taha rahwas oma suwerääuset wõimu teostada, siis loomulikult ei saa ka walimistest juttu olla. Siin kaob walimiseõiguse juures kohustusline /moment/ iseloom sootu ära. Rahwas on riigiwõimu kandja-peremees ehk omanik ja talitab sellega oma äranägemise järgi. Selle wõimu teostamise hõlbustamiseks tekib walimiseõigus, seega on see /: wal. õig /: tekkinud rahwa tarbetel, järjelikult on siis ka selle /: wal. õig /: aluseks rahwas.

Riik kui niisugune ei saa walimiseõiguse alus olla juba sellepärast, et ta ise kaudselt walimiseõiguse otstarbe on, sest walimiseõiguse otstarbe eestkätt on wõimu teostamine, kuna wõimuteostamise otstarbe omakorda riigi ehk riiklise korra alalhoidmine on. Rahwas on pea moment ja kaudew jõud ning wõimu alus riigis. Rahwas ongi see riigiwõim. Terwel rahwal kogusummas ei ole wõimalik temas sisalduwat wõimu otsekohe teostada, sest sarnane riigiwõimu teostamine suuremates riikides oleks liiga tülikas ja pikaldane, nõnaks inimestelt palju aega, nii et oma igapäewaste toimetuste juurest oleks palju ärakistud, mis halwawalt mõjuks rahwa majanduslise külje peale. Sellepärast tekib tarwidus niisuguse alukorra järgi, kus rahwas saaks jääda oma igapäewaste toimetuste juurde ja selle juures saaks riigiwõim teostud rahwasuweräänsuse alusel, s. o. et riigiwõim saaks teostud rahwa tahtmise kohaselt, et selles peegelduks rahwa soowid ja kalduwused. Nende wõimaluste läbiwiimiseks on leitud kõige otstarbekohasem olema rahwa esitajate institundi loomine. Esitajad rahwa suweräänse wõimu teostamiseks tekiwad walimise läbi rahwa poolt. Üksik inimene oma hääle äraandmise kaudu oma soowidele wastawa isiku

kasuks, valitab seda oma mõtteosalist enese eest teostama riigi võimu. See esitajate pere kui wäikene osa rahwast wõib alaliselt riigi wõimu teostamisel olla, ilma et see s.o. kende üksikute äraolemine oma igapäewaste toimetuste juurest kuigi tuntawat mõju awaldaks rahwa majanduslise elu peale. Peiseks saab wäikene kogu küremalt töötada. Nõnda on siis kätte saadud see, et riigi wõim saab rahwa tahtmise kohaselt alaliselt teostud, ilma et selle tarwis terwel rahwal wajadust oleks oma igapäewaste töimetuste juurest ära kistud saada. Esitaja walimisel on inimesel tarwis ainult mõni minut ehk tund ära raisata, et riigi wõim tema soowidele wastawalt saaks teostud. Olgugi et selle wiisi juures, nagu pärast näeme, ei saa kätte õiget /ehk/ rahwa tahtmise teostamist, kuid mingit paremat ja otstarbekohasemat teed seks seni ajani leitud ei ole, peale otsekohese suweräänsuse teostamise, millel aga, nagu nimetud omad halvad küljed on.

Meie walimiseõiguse juurde üleminnes näeme, et ka meie walimiseõigus sarnasele alusele s.o. rahwa suweräänsuse alusele rajatud on, sest põhiseaduse § 1 ütleb, et riigi wõim on meil rahwa käes. Sealt põhiseaduse §§ 27 ja 29 juurde edasi minnes

leiame, et selle võimu kõrgemaks teostajaks on rahvas ise haaleõiguslikkude kodanikkude näol ja selle võimu teostamine sünnib rahwahääletamise, rahwaalgatamise ja Rügikogu walimise teel. Pähendab, Rügikogu s.o. rahwaesitusekogu /: põhis. § 35 :/ walimine sünnib rahwa poolt oma kõrgema /: suwerääuse :/ võimu teostamise otstarbel ja on selle otsekohene tagajärg. Et meil walimise õiguse aluseks on wõetud rahwas, näitab juba see, et ta wõib rügi wõimu teostada mitte üksi kaudsel s.o. Rügikogu walimise teel, waid ka otsekohe rahwahääletuse kaudu. Wõib ju juhtuda, et Rügikogu walimised mitmesugustel põhjustel sisuliselt korda ei ole läinud, s.o. rahwas ei ole oma meeleolu peegeldawat esituskogu asanud luna, siis wõib rahwaalgatuse ja rahwahääletuse kaudu oma meeleolu esile tuna ja ühes sellega äranäidata, kas esituskogu oma koosseisu poolest on rahwa tõsise tahtmise awaldaja. Arusaadawalt, kui esituskogu oma koosseisus ei peegelda rahwa tõsist tahtmist, siis ta ei ole ka tõeline rahwa esitus ja peab lahkuma seks, et wõimalust anda uut rahwa soowidele wastawamat esituskogu koosseisu moodustada.

G. Meyer, j.t., rügi kui walimiseõiguse aluse pooldaja, arwab, et walimiseõigust ei wõi rajada rahwa suwerääususe peale, s.o. ei wõi lugeda seda

tekkinuks rahwasuwerääususe teostamise tagajärjena sellepärast, et monarkia kohta ei ole wõimalik seda seletust laiendada. See on niisama, kui keegi, nähes nuga lana peal, tõendab, et nuga olemas on, kuna siis, kui su sealt tasku pistetakse, sama noa olemasolu tõendada kardab. Sarnane waade tekib sellest, kui enesele riigi mõistet ei ole selgeks tehtud, ehk sellest walesti arusaadakse.

Nagu teada, on rahwas riigi mõistes subjektiivne moment, kuna maaala ja wõim wormilised momendid on. Alghallikas riigi tekkimisel on muidugi rahwas, kuna pärast teised momendid, maaala ja wõim, wormiliselt juurde tekiwad. Ei saa kuidagi enesele ettekujutada et riik oleks enne olemas ja siis pärast tekiks rahwas sinna. Eraomanduse mõiste ja nimelt maaala peale wõib tekitada arusaamise, et riik wõib olla ilma seal asuwa rahwa wõimuta. Teiste sõnadega wõim on üksiku käes kelle päralt maaala, kus rahwas asub ja seda üksikut nimetakse monarkiks. Läheb rahwas ära, jääb monark üksi oma eraomanduselise maaalaga siis on ka riik kadunud. Kaob aga monark ära jääb riik ikkagi alles. Järjelikult monark riigis on ainult nagu mingi sümbool. Iseenesest ta aga riigi olemisele ligi ei anna ega oma äraka-

dumisega sealt ka midagi ära ei wõta. Õigusi on maailma algusest kuni lõpuni kindel kompleks. Eisuliselt see õiguste kompleks, mis ikka ja alati ühe suurune on, ei muutu, muutub waid ainult wormiliselt aegade jooksul. See wormiline muutumine wõib kahe lahus olewa ajajärgu juures ühesugune olla s.o. see õiguste kompleks wõib mitmesugustel põhjustel kahes ehk weel rohkemaski ajajärgus wormilisest küljest täiesti ühte moodi olla.

Kui nüüd (~~riigis~~) monark riigis, mis sel puhul monarkiaks nimetakse, ükskõik mis kombel oma kätte on saanud ehk usurpeerinud, rahwale kuuluwa wõimu teostamise, siis ei wõi see weel põhjuseks olla oletusele, et rahwal õigust wõimu ja selle teostamise peale ei ole. Riigiwõim ei saa loomulikult kuidagi ühe isikuga, näituseks monarkiga, seotud olla, kuna seda terwe riigi rahwaga wõib olla ja ka tõelikult on. Loogilise tagajärjena on siin eestkätt seda wõimu õigustud teostama need, kelledele see kuulub ja siis alles see ehk need, kellele ja kui palju see teostamine usaldud on nende poolt, kellele selle wõimu teostamine algeliselt kuulub. Ilma tema kätte usaldamata on monark riigi wõimu suhtes samane kui iga teine riigikodanik. Rahwas wõib wõimu teostamist läbi wiia ise ehk esitajate kaudu, kus juures esitajaid mitu ehk üks on. Niimasel juhusel wõiks

monarki nime tarwitada. Tema mitte meeldimise puhul aga on rahwal õigus teda kõrwaldada sama kui praergusel ajal mitmepealist esituskogugi kõrwaldakse. Wahe on siin wõimalik ainult wormis kuid mitte sisus. Monarkid, nagu ueid harilikult tuntakse, on mingisugused mitteluomulikud olewused, mis teatud olukordade mõjul ja ebaloomulikkel tingimustel tekkida ja alalhoiduda wõiwad. Monarkias on ikka tendents et walimise õigust üldse ei ole ja monark ainu üksi oma tahtmise järgi wõimu teostab. G. Meyer, monarkistlicte kalduwustega isik, ütleb et monarkias peab walimiseõigust andma ja seda laiendama masside /: wist rahwa :/ peale niipalju, kui seda selle rahustamiseks tarwis läheb, et mitte rewolutsiooni teed käia. Seda moodi wõib see järkjärguline walimiseõiguse laiendamine nii kaugele minna, et lõpuks sellest kõige moodsam walimiseõigus wäljakujuneb. Juba see järkjärguline järeleandmine rahwale walimiseõiguse laiendamises näitab, et ka monarkias on rahwa käes wõim mille peale ta walimise õiguse saab. Nii siis ka G. Meyeri õpetuses ei wõiks kartust tunda walimiseõiguse rahwasuweräänsusest wäljalugemisel. Kui monark kartuses rewolutsiooni ees laiendab walimiseõigust siis sünnib see eestkätt tema isiklistes huwides, oma seisukorra tasakaalus hoidmiseks ja teiseks rahwa huwides.

Rahwa huwid leiawad siin tunnustamist paratamata tagajärjena monarki isikliste huwide teostamisel kuna riiklised huwid, mida siin juures toonitakse, ei saa tähelepanu alla tullagi, sest riik on, sisuliselt wäetud, iseenesest teatud huwi.

Kui riigiwäimu wärrelda teiste wäimudega, siis tuleme teadmisele, et siin sama kui teistegi wäimudel aluseks on jõud ja just füüsiline jõud. Waimlised jõud mängiwad riigi wäimu teostamisel wähemat osa. Igal inimesel on teatud suuruses f. ama jagu f. jõudu, ühel natuke wähem teisel rohkem. Jõu suhtes on niihästi monark kui kõik teised elanikud riigis peaaegu ühesugused. Õigus oma wäimu teostada on eestkätt sellel kellele see kuulub. Kui monark sama wäimuline on kui iga teine riigikodanik siis wõiks kõik endid monarkiks nimetada, sest üks ei ole wäimsam kui teine. Õigus teise wäimuga talitada tekib alles, siis, kui see õigus on wäimu omaniku poolt ~~on~~ selle teisele edasi antud. Wõtab see teine selle õiguse jälle ärasiis jääb see, kellele wäimu õigus edasi anti samasugusesse seisukorda nagu ta enne oli. Monark wõiks ainult siis tekki kui riiki tekitawad isikud wäimu teostamise ühe kätte

usaldaks. Kuid selle juures ei saa monark tingimata oma elu lõpuni monark olla sest wõimu teostamine wõib wõimu omanikke poolt tema käest ära wõetud saada. Seda wähem wõib wel juttu olla, et monark wõib enese tahtmise järgi temale usaldud wõimu teostamist edasi usaldada ehk pärandada. Niisugust wõimu teostamise edasi pärandamise õigust ei saa ka tänapäewane wõimu teostamise edasiusaldaja monarkile anda sest igapäew tuleb nusi wõimu aluseid juurde ja kaob wanu ära. Ka üksiku kätte wõimu teostamise usaldamine peab sündima walimise kaudu. Kui polju usaldus mehi rahwal wõimu teostamisel peab olema, on kaunis waieldaw, kuid parem kui rohkem, sest üksikut on kergem igasugu mõjude alla paimutada ja teiseks on üks inimene ikka ühekülgsem kui mitu. Kui polju peab rahwa esitajaid olema seda ei saa kindla summaga ödda. Wõib ainult protseatuaalselt wõtta. Mida suurem rahwas seda wäiksem protsent esitajaid ja wastu aksa. s.o. mida wäiksem rahwas seda suurem protsent esitajaid, sest suures riigis wõib sarnast summatrahwast ignoreerida, mis wäikses riigis terwe esitus sogu

peab valima. Sellest järeldub, mida väiksem riik, seda rohkema hulga tahtmine saab teostud.

Valimise õiguse analüseerimisel puutume tingimata kokku küsimusega: „Missugune peab valimise õigus olema?"

Kui võtame omaks vaate, mis näeb valimise-õiguse alusena riiki, siis muud kindlamat vastust selle küsimuse peale ei saa anda kui seda, et valimise õigus peab niisugune olema, nagu seda.. riigi poliitilised huvid nõuavad.

Riigi poliitilised huvid ajas ja ruumis on kõige mitmekesisemad nii et valimise õiguse iseloomu kuigi kindlasti ära määrata ei saa. Siin on meie vastus väga üldise sisuga. Vormiliselt on su küll vastus, kuid seda ei ole see sisuliselt mitte.

Minnes välja vaatest, mis näeb valimises rahva suveräänse võimu teostamist, kus rahvas on valimise-õiguse alus, võiksime vastata, et valimise-õigus peab olema: 1) üleüldine ja 2) ühetaoline.

Meie põhiseadus võtab need nõuded omaks § 36 esimeses lõikes.

Üleüldsuse all valimise õiguses tuleks seda mõista, et iga riigikodanik on õigustud valima oma eest enoses sisalduvat võimu teostama. Kaudselt ütleb see nõue ka seda et iga üks riigikodanik on tunnustud

riigivõimu kandjaks. Peatähtsus on sellel et inimene oleks riigivõimu kandja. Tekib tarvidus esitajate valimiseks riigivõimu teostamisel, siis iseenesest on igal võimu kandjal õigus sõna saada esitajate kogu moodustamisel s. o. on õigus esitajate valimisest osa võtta. Aktiivne ja passiivne valimise õigus peavad täpselt ühte langema, sest võimu õigusline isik saadab teist samasugust oma eest tegutsema. Just sellepärast saab inimene teist oma eest valida, et tal ka ennast on õigus seda võimu teostada kuid kogu rahva tegelik tarvidus ei luba kõiki sellest võimu teostamisest osa võtta. Ka meil langeb aktiivne ja passiivne valimise õigus ühte põhiseaduse § 37 järgi j. Valimise seaduses, mis aga waatluse alla ei kuulu siin, on sellele põhiseaduse § vastukäivaid kohti j. Üldine peab valimise õigus sellepärast olema, kõiga inimene riigis on riiki kandev jõud. Palju üks kaudwam jõud on kui teine seda ei saa kindlaks teha, kuid umbkaudselt on kõik ühesugused. Üldsusele näib riisti wastu see kui seatakse teatud liikidesse isikuid, kes ei või osawõtta valimistest. Esimesena seatakse sisse teatud maadus. Alla teatawa maaduse ei saa valimistest osa wõtta. Peale selle prangitakse veel mõni liik isikuid, kes küll maaduse

nõudele wastawad, walimiseõigusliste hulgast wälja ja jäetakse walimise õigusest ilma. Need liigitused on ka meie walimiseõiguse suhtes läbi wiidud põhiseaduse §§ 27 ja 28 esimese ja teise lõike kaudu. Põhiseaduse § 28 teine lõige on isegi õige wabad käed jätnud ses suhtes seaduseandliseleasutusele. Kui nüüd seada kõrwuti põhiseaduse § 36 ühelt poolt ja põhiseaduse §§ 27 ja 28 teiselt poolt, siis näeme et need on täielises wastolus üksteisega. Ei saa nõus olla ütelusega /G. Meyer/ et kui lapsed, alla teatud wanadust ja mõned liigid isikuid, näit useks: hullu meelsed jätta ilma walimise õigusest, siis sellega weel ei ole üleüldsuse põhimõte rikutud, sest ülejäänute hulgas maksab üleüldsuse põhimõte. Sarnase mõtlemise wiisiga wõime isegi nii kaugele minna et wõime iga sugu waranduslised ja hariduslised tsensused sisseseada ja ikkagi on walimise õigus üleüldine. Muidugi on walimise õigus ka siis üleüldine, kuid hende wahel ainult kel walimise õigus on olemas. See oleks mingi relatiiwne üldsuse mõiste, mida ainult nalja pärast wõiks nii nimetada. Üleüldsuse mõiste painutab aga enese alla kõik ilma mingisuguste wäljajätmisteta. Ka meie põhiseaduses ei ole wist § 36 üleüldsuse mõistet wõetud absoluntselt, sest, nagu nägime, räägiwad põhiseaduse

§§ 27 ja 28 selle wastu.

Rük on tekkinud inimeste juures teatud atstarbel. selle korra loomisel on mingi sihi kätte saamine eesmärgiks seatud. Eesmärkisi ehk mingit kindlat sihti saab kätte see kes oskab, öigem möistab nende poole teatud kawakindlusega püüda. Seda möistust kawakindlaks püüdmiseks ei ole mitte mönedel lükidel isikutel. Rükline olemine tugeneb ikkagi teatud määral möistuse peale. Möistus lubab inimesele omada teadmised, millede kaudu inimene rükluse möiste kohaselt saab tegutseda. Hullumeelsed, nödrameelsed ei saa aga rüklisest korraldusest ega sihtidest aru ega jaksa selle kohaselt tegutseda, sellepärast ei wöi ka neile sarnast wastutusrikast tööd nagu rügi korraldus on, kätte usaldada. Sama wöiks ka öelda laste kohta, sest nad on nii palju möistusliselt arenemata, et sellest murest tööst neid lubada osawötta. Isekusimus on see, kui wanalt arwata normaal inimese möistuse küpseks, et wöiks wöimu teostada. Meil on wöetud selleks 20 aastane wanadus, mönes rügis wäiksem, mönes rügis murem wanadus. Wanadus wöibki üksikutes rügides ses suhtes mitmesugune olla, waadates selle peale, kuida kusagil inimesed möistus-

liselt küpseks saawad.

Meie wanaduse, 20 aastat, juurde minnes waatame kui otstarbe kohane see oleks. Tsiwiil õiguse järgi arwatakse meil kõik normaal inimesed 21 aasta wanuselt mõistusliselt küpsed-kompetentsed olema omis asjus toimima. Meie tsiwiil õigus näeb ka ethe et inimene ka enne seda wanadust wõib mõistusliselt küpseks arwatud saada. Üksikuid juhtumisi arwesse wõtmata, mis rahwa kogusummas niingit tähtsust ei oma, wõib öelda, et 21 aastane, ehk weelgi aastat paar allapoole, wanadus paras on selleks ajaks tuunustada, kus inimene omis asjes kompetentne tegutsema on. Oma asjadega tutwuneb inimene, algades lapse east, iga päew, sest neide asjega tuleb tal tegelikus elus igapäew kokkupuntumist ~~on~~, nii et 21 aastasesse elnikka jõudes ta ennast kaunis tugewa tunneb olema ise omi asje juhtida, olgugi et elust ka weel wanemaski eas mõnd õppust wõib saada. Saatu teine lugu on riikliste asjega. Olles kogenud asjega, mis teda igapäew ümbritsewad, wõib inimene alles siis edasi minna tähelepanekuid tehes, edasi neide asje juurde milledega tal harwa kokku puntumist ette tuleb. Need mitteigapäewased asjad oleks riiklised asjad, millest inimene alles siis wõib arusaama

hakata, kui ta omis, wäiksemais asjes juba tugew küllalt on, kui tal ennast igapäew ümbritsewate asjega selleks kindel alus on loodud.

Nüsk, meil on tsiwiil öiguses ~~on~~ inimene tegu wäimuline 21 aastaselt kuna walimise öiguses 20 aastaselt Sarnane olukord, nagu eelpool tähendud pöhjustel selgitud, ei wäi mitte normaalseks loetud saada. Üks kahest, kas meil weel endistest aegadest jäus olew tsiwiil öigus on ajast mäha jäänud wäi on walimiseöigus oma tegu wäimega liiaks ettejooksnud. Lähemal waatlemisel wäib otrusele tulla et nii üks kui teine ei ole oma tegu wäimega öiglasel ja otstarbekohasel seisukohal ja seda järgmistel pöhjustel. Tsiwiil öiguse tegu wäime wanaduse määr tuleb ajast maha jäänuks lugeda sellepärast, et meie rahwas omas arenemises on sest ajast, kus 21 aastane wanadus normaal inimese juures wäis tegu wäime alammääraks kölbulik olla, wäga palju edasi jöudnud ja sellepärast inimenene arusaamises ennast ümbritsewast palju nooremalt kompetentne on kui 21 aasta wanaduses. Wäib ju tegelikus elus tihti tähele panna, et noor arenenud inimene wanemast wähem arenenust oma ümbruskonnast palju rohkem aru saab ja sellepärast ka sama hästi ehk weel paremgi tegutseda wäib

kui wanem wähem arenenud. Sellepärast wõiks tsiwül õiguse teguwõime wanaduse määra allapoole nihutada aasta paari wõrd. Sel juhtumisel wüksime tsiwül ja walimise õiguse rohkem koos kõlasse kui nad seni seda on. Kuid ei tohi weel, tegeliku elu tarwidusi ja kogemusi arwesse wõttes, selle juures peatama jääda. Walimise õiguse teguwõime alammäära teeleb tõsta, wähemalt 25 aasta peale eelpool ettetoodud põhjustel.

Praergu makswa tsiwül ja walimise õiguse läbi on meil kaunis mitte mõistlik seisukord loodud. Nagu teada, nõutakse mõnedelt liikidelt riigiametnikkelt ei mitte ainult 21 aastalist wanadust waid palju kõrgemat, ametisse astumisel /: näituseks, kohtunikkelt nõutakse 25 a. wanadust /. Kui nüüd meie Riigikogu, seaduseandja asutus, mis annab seadusi juhtnööreks 21 aastastele kodanikkele ja weel wanematele riigi asju toimiwatele ametnikkele, wõib koos seista 20 aasta wanustest isikutest, siis wõib seda küll mingisuguseks absurdiks nimetada. Palju nooremad arwatakse kompetentsed olema juhtnöörisi andma neile, kes alles palju kõrgemas wanaduses arwatakse kompetentsed olema neude juhtnööride järgi toimima. Siin esineb täielikult loogilise mõtlemise puudus.

Tegeliku elu tarbetel wõiks lubada, alla teatud wanaduse ulewaid isikuid ja nõdra mõistuslisi wanemaid inimesi, kui mõistusliselt mitte küpseid seks, et riigi asjas, mis tähtramad ükriku isiku asjest, mitte kaasa rääkida; kuid wähem põhjendatud on põhiseaduse § 28 tüses lõiks tähendatud lubaandmine mõnede liikide kuritegijate hääleõigusest ilma jätmiseks. Ei tea mis motiiwid seks kaasa on rääkinud, et niisugune wõimalus on ette nähtud. Wõiks arwata et siin on wist motiiwiks see, et kuritegija on sarnane isik kes riiklistele korraldustele wastu töötab s. o. ei painuta ennast riikliste korralduste alla ja on sellega oma mõtte poolest riigi wastane ja tema mõtted ja teod riigile kahjulikud ja kõlbmatad.

Arusaadaw, kui oleks wõimalik, et lapsest, kes mõistusliselt küpsematud, nõdrameelsetest ejak kurjategijatest seisaks Riigikogu koos, siis ei wõiks meie sealt täesti mingit sarnast looto mis riiklusega kooskõlas oleks. Sellepärast peawad tähendud liigid isikuid passiiwsest walimiseõigusest ilma jäetud olema, ja ei mitte üksi passiiwsest walimiseõigusest waid ka rahwahääletuse õigusest. Teine lugu sootu on aga

aktiivse valimise õiguse ja rahvaalgatuse õigusega. Siin ei ole mingit põhjust ülevaltõhendatud isikuid nendest õigustest ilma jätta. Nende õiguste /: aktiivse valimise õiguse ja rahvaalgatuse õiguse :/ neile andmisega ehk õigem alles jätmisega ei saa nad riiklises elus midagi paha teha, sest selleks on neil püri panijaks aktiivne valimise õigus ja rahvahääletuse õigus. Need õigused võiks järgmiselt gruppeeri: aktiivne valimise õigus ja rahvaalgatuse õigus moodustaks ühe grupi, mida võiks nimetada kaudseks suveräänsuse teostamise õiguseks ja passiivne valimise õigus ja rahvahääletuse õigus moodustaksid teise grupi, mida võiks nimetada otsekoheseks suveräänsuse teostamise õiguseks. Kaudse suveräänsuse teostamise õiguses võiks üleüldsuse põhimõtte absoluutselt, ilma mingi kitsenduseta läbi viia. Kes tahab ja saab see teostagu seda õigust, kes ei taha ehk ei saa seda teostud see ärgu teostagu, selleks on igal ühel vaba vali nii ehk teisiti toimi. Otsekohese suveräänsuse teostamise õiguses tuleks luna kitsendused tegeliku elu tarviduse ehk riikluse mõiste seisukohaselt. Siin võiks sisseseada normaal inimeste kohta teatud vanaduse nõude, meil

oleks otstarbekohane alammääraks wõtta 25 aastane wanadus, kuid mitte allaseda, ennem wõib wast ülesse poole minna see paha eitu. Teiseks wõiks sealt wanaduse määrale wastawad nõrgamõistuslised ja need, kes oma tegudes wõljapaista on lasknud, et nad mitte rükliselt ei mõtle, kõrwaldada.

Kui anda kaudse suweräänsuse teostamise õigus piiramata kõigile, siis see oma jagu kaswatawalt-ettewalmistawalt mõjub noorte peale, tekitab huwi asja wastu, mille lõbi nad wanaduse järku, kus otsekohene suweräänsuse teostamine wõimalikuks saab, jõudes wõrdlemisi paremini. Kui seda meie praerguse olukorra juures, ettewalmistud ja wääriliseks on selleks, et kaasa tõmmata riigi korralduses ja juhtimises. Seda wist ei taha keegi salata, et üleüldisel walimiseõigusel teatud kaswatuslik mõju inimeste peale on. Kui jõtta see aeg, kus noored kõige rohkem iga asja juures huwi tunnewad, neid passiiwseteks pealt waatajateks, siis nad sel ajal kui nad meie praerguses seaduses ettenähtud wanaduse ajajärku jõuawad, enam asja wastu nii suurt huwi ei tunne ja on peale sunnitud passiiwsuse tõttu asja suhtes teatud

nürimeelsuse omanud, millest mitte sellegil positüwset kasu ei ole. Oma aktüwsusega ei saa aga noored midagi kahju teha, sest seal on neil otsekohese suwerääususe teostamise õigus oma kitsendustega püriks ees. Otsekohekohese suwerääususe teostamise õiguse juures wanaduse alammäära üle 30 aasta wõtta ei ole soowitaw, sest siis muutuks rahwaesitus liiaks konserwatüwseks, nagu seda tähele wõib panna inglise parlamendi juures. Seal käesolewa a. s. alguni ~~loeti~~, ja wõib olla ka nüüdki weel, loeti parlamentlise praktika järgi parlamendi liige alla 60-65 aasta wanadust „noorekss," ning sellepärast ei seatud üleüldse walimistel kandidaate alla seda wanadust üles. Kui tööliste saadikud parlamenti hakkasid pääsema, siis nende poolt alles hakati seda parlamentlist praktikat rikkuma. Sellepärast on ka inglise parlament wäga konserwatüwne olnud. Hanade juures konserwatüwms tekib mitte sellepärast et wana kord parem oleks, waid ollakse rohkem harjunud nii tegutsema kui ennem oldi, kuna uued asjad teadmata ja tundmata on ja ei osata neis tegutseda, ollakse untes oludes rohmakas, kuna wanal inimesel raskem kui noorel unte olukordadega rohaneda on. Hana kord on, kui nii ~~ölda~~ wõib, wanadele juba külge

saanud kaswada. 25 aastane wanadus ehk natuke
kõrgem oleks wõrdlemisi atstarbekohane, sest selles
wanaduses on inimene juba oma isikliste asje
ringkonna tundma õppimisega wõlmis saanud
ja wõinud ka wõlisilma asjega tutvuneda, kuna
olemasolewad olukorrad tolle wel külge kaswa-
nud s.o. harjumuseks saada jõudnud ei ole. Sellest
wanadusest nooremad aga, kes alles omis asjes
tükati nõrgad, on seda enam nõrgad wõlisilma
asjes, millest neil tihti aimugi pole ja neid
alles tundma peawad õppima. Parlament ei ole
aga mitte õppimise, waid rohkem õpetuse
andmise koht. Noored tormawad uuenduste pu-
hul uisa põisa ja tuwad kergem wigu kui
wanemad, kui just mitte mælega, siis wõlemalt
sellepärast, et neil wana olukord sama tund-
mata kui uus on ja sellepärast arwustuse
wõimetud on. Noor riigi asjes toimib sama
ehk weel kergemagi käega kui omis asjes, mis
teda end ja weel mõnd teist wõib puutuda.
Rüklised asjad on aga palju tähtsamad üksi-
ku asjest, sest need puudutawad terwet riiki.
Nad hakkawad tihti uuendustest ainult selle
nime pärast, et see uuendus on, kiimi, kuna
uuendused tarwilikud arwatakse olema,

ja langewad pahatihti nii parlamendis kui ka wäljaspaal parlamenti alewate demagoogide mõju alla. Sarnast õnnetust wõib meiegi riigi lühikese kestwuse ajal tähele panna meie riigikogu liikmete juures.

Nagu teada, on walimiseõigus isiku juures tekkinud, omaduse-suveräänse wõimu teostamise tegeliku wõimatuse tagajärjel ja on sellepärast kui isiku omadusest wäljakaswanud õigus, isikuga tihedalt seotud. See õigus tekib ja kaob sellepärast isiku riiki kuuluwuse juures ühes isiku tekkimise ja kadumisega. Isik wõib oma omadustega talitada oma äranägemise järgi s. o. kas kasutab seda wõi ei. Juba riiki kuuluwus eeldab igal isikul selle omaduse. Kõik isikud selle omadusega warustatult moodustawad endist teatawad ühesugused murused. Üleanda teisele isikule kaegi oma omadust ei saa. Kui nüüd seda isikuga lahutamata omadust suudida isikut kasutama riigi kasuks, siis paistab wälja nagu oleks riik selle omaduse isikule annud, mis aga wõimata, ja see isiku omadus on riigi omandus, mida riik wõib mudi isikut kasutama. Isik on niisugusel juhtumisel riigi tarbeks, kuna tõeliselt riik isiku tarbeks on. Sarnaselt wõeriti asjast arusaades wõib niisugusele olukorrale aset anda, kus nähakse et

ühel isikul seda omadust ei ole kuna teisel mitme kordselt on. Sarnaselt asjast arusaamise tagajärjel wõiwad ei tekki üleüldsuse ja ühetaolsuse põhimõtetele wastukäiwad walimiseõiguse süsteemid, igasugu tsensuslised ja pluraal süsteemid, mis ilma mingi mõistliku ja kindla aluseta, ning kuustliselt kokku säetud.

Kui wõtta mõni grupp üldsuse põhimõtte wastu käiwaid kitsendusi waatluse alla, siis näeme et motiiwid neude kitsenduste õigustamiseks peaaegu kõikide kitsenduste juures täiesti kolbmatad on.

Kui wõtta wäga laialt tuntud kitsenduse, naisterahwaste walimise õigusest ilmajätmise, siis põhjendakse seda sellega, et naisterahwastel ei ole kohustusi riigi wastu. See ei ole aga õigeisegi endise aja naisterahwa kohta, kes just otsekohestest wäga silmapaistwatest kohustustest waba oli. Kuid tal olid palju tähtsamad kohustused riigi wastu kui wõib olla seda meestel oligi; neid kohustusi wõis alles pikemal juurdlemisel leida. Kes aga pealiskaudselt asja wõttis wõis muidugi otsusele tulla, mis meesterahwaste kasuks rääkis. Naisterahwaste kõrwaldamine oli aga õigemini äelda meeswalitsuslise korra otsekohene tagajarg, põhjused seks olid kõik wäga kerged ja otsitud

Mis aga ütleks needsamad mehed kui ~~oleks~~ nende wastu oleks torwitud naiswalitsuslist korda, nagu seda praegu mõne Afrika suguharu juures ette tuleb ja wanasti Egüptuses ja mujalgi ette tuli.

Igasugu haridusliste ja waranduslisste tsensuste wastu wõiks seda öelda, et inimene on wõinud omale warandused ja hariduse omandada riigi olemasolu juures, mida ka teised isikud ülewal aitawad pidada. Waranduste omandamine ja alalhoidmine on wõimalik teiste inimeste kaasabil. Kui langeks ära teadmine et waranduse kaitse ärakaob ehk öigem eraomanduse mõiste ärakaob, siis on selge et kõik inimesed waranduslisel ühe taolised. Rük on sarnane korraldus, mis eraomanduse mõiste tunnustamise juures aitab seda eraomandust isiku käes hoida. Eraomanduse tekkimine sai wõimalikuks alles peale riigi tekkimist. Sellepärast ei saa riigi olemise aluseks olla warandus eraomandus. Järjelikult ei wõi ka riigi walitsemises ja wõimu teostamises kaasamõjuda isiku waranduslinе olemine. Haridus on ka samasugune wõimalus, kui waranduski. Iga inimene wõib haritud saada, s.o. hariduse omandada kui tal seda tema mund eluolukorrad lubawad. Hariduse omandamise wõimises isikliselt on kõik

inimesed peaaegu ühesugused. Miks aga ühed harimatud on ja teised haritud, see ripub liht majanduslistest põhjustest ära. Kui võtta üksikute kaldunusi hariduse alal, siis peab ütlema et ei või kindlasti öelda missuguse haridusline isik rohkem riigi olemasolule kaasa aitab kui teine. Wõiks öelda, et iga üks on omal kohal riigi masinas tarwilik. Haridus on igaühele isiklisel kätte saadaw wõimalus, mis pärast see ei wõi ühe isiku eesõigustuseks olla teise ees. Haridus ei ole mitte ühe isiku saawutus waid aegade jooksul poljude isikute töö kõikide kaasaitamisel. Kaasaaitamine selleks sünnib ka sel teel, et wõimaldakse sarnast olukorda kus hariduse omamine wõimalik on. Selleks wõimalduseks on tingimata riiklise korra alalhoidmine. Riiklise korra alal hoidmiseks aitawad aga kaasa mitte üksi haritud waid ka harimatad inimesed. Kui wal mõelda seda et eesõiguste andmise juures wõetakse aluseks teatud diploom ehk midagi sarnast, siis paistab kõige rohkem selle õiguse mõttetus wälja, sest üks ilma teatud diploomita wõib tegelikult rohkem haritud olla kui teine diploomiga. Niisugusel juhtumisel paistab kõige rohkem sarnase kitsenduse mõttetus silma. Mõned kitsendused, mis põhje-

newad weel nõrgematel alustel kui seda warandus ja haridus on ei wõi waatlemise alla tullagi, sest need paistavad oma mõttetuse poolest ilma ühegi lähema waatluseta nii nõrgad olema, et neile üldse eluõigust anda wõiks. Sarnastest alustest wõiks märkida usku, kahwust, seisust ja weel mõnda muud. Sarnastel kitsendustel on meil juba põhiseaduse § 6 igasugune jalgealune ära wõetud, mitte üksi walimiseõiguse waid ka teiste õiguste suhtes.

Kuid meil, nagu teada, on põhiseaduse §§ 27 ja 28 läbi wiidud teatud kitsendused walimiseõiguses. Millega wõiks sarnased kitsendused põhjendatud olla ja sellega ühes ka endile eluõigust nõuda? Kas ei ole ka need ebanormaalsed nähtused walimise õiguses?

Neude kitsenduste juures seisukoha wõtmisel peab enesele katsuma selgitada, milleks riikline korraldus on loodud ja kes ja kuida seda korda saab alal hoida.

Riik on inimeste poolt loodud teatud huwide saawutuseks. Peame seda tegelikust elust, et kui endile midagi eesmärgiks seame ja seda eesmärki tahame kätte saada ehk täide wiia, siis peame teatud plaani, kawa ehk korra järgi toimima. Kaldume aga sellest kawast ehk

korrast oma sihtide poole rühkimisel kõrwale siis saawutame oma töö tagajärjena suotu teised resultaadid, kui need mis meil ette-nähtud olid, ja mida me kindlasti oleks kätte saanud, kui oleks etteseatud kawa järgi käi-nud. Teatud korra järgi talitada jaksab ai-nult isik kel selleks küllalt mõistust on. Sar-nast küllaldase mõistuse puudust wõime tegeli-ku elu tähelepanekute järgi konstateeri just laste juures teatud wanaduseni ning wane-mate nõrgamõistusliste juures. Ka pillajad wõiks korralagetate kategaariasse mahutada. Pimedad ja kurttummad ei saa juba oma defektide mõjul korra päraselt toimida.

Kurjategijate juures aga ei wõi iga kord mõistuse puudusega tegemist olla. Mõned kurjategijad on kuritegude toimepanemises ülearu targad s.o. wäl-jendawad oma tegudes küllaldast mõistust. Kurjategijad on sarnased inimesed, kes riiklise korra juures kättepüütawate eesmärkidele, mis just riiklise korra olemas olu õigustawad, wastu pidiselt töötawad s.o. sarnased isikud kes oma tegude läbi paista lasewad et nad riiklist korda ja selle eesmärke eitawad. Kui lubada sarnaseid isikuid ~~riigi~~ korralduse töödest osawõtta

süs tuleks midagi mõttetut wõlja: isikud kes riigi olemist oma tegudega lõhuwad ehitawad seda ülesja aitawad koos haida. Riigi olemasolu otstarbe oleks süs tõsiselt see et seda lõhkuda. See oleks nagu lapse mäng. Iga organismus püüab eneses leiduwaid enese olemisele /elule/ kahjulikke elemente kahjutaks teha. Samasugune õigus peaks ka riigil olema, kui ta terwena ja elujõulisena tahab tegutseda. Iseasi on muidugi keda kurjategijaks tuleb tugeda. Seda määrab ära riigi kriminaal /ja teised/ seadustik. See seadustik wõib ka teatud riigis, kokkuseatud olla teatud alustel, sarnast asja kuriteoks wõtta mis riiklisest seisukohast wõljaminnes kuritegu ei olegi. Selle asja lähem selgitus aga ei puutu otsekohe siia. Meie põhiseaduse §§ 27 ja 28 kaudu on meil sarnased kitsendused walimise õigusses läbi wiidud, kuid need kitsendused ei räägi weel selle wastu, et walimise õigus on rahwa poolt suweräänse wõimu teostamise otstarbel tekkinud. Üldsuse põhimõttele räägiwad need kitsendused küll wastu, kuid siin peab arwesse wõtma suweräänse wõimu teostamise ja ühes sellega ka riigi otstarbe. Teatud pehmendusi wõiks meilgi weel läbi wiia, nagu eelpool /. /. tähendud, kuid need ei ole hädatarwilikud, et ilma selleta läbi ei saaks. Mõnes suhtes wõiks

ja oleks isegi otstarbekohane weelgi suuremad kitsendused meil walimise õiguses läbi wiia. / Mõtlen siin just passiiwse walimiseõiguse ja rahwahääletuse õiguse wanaduse tõstmist.

Nagu eelpool tähendud on meil põhiseaduse § 36-I lõike läbi maksma pandud ka ühetaolsus walimise õiguses. Sellega tahetakse öelda et kõik hääleõiguslikud kodanikud on meil walimiseõiguse suhtes ühe suurused suurused. / Selle suuruse määrab ära põhiseaduse § 36-III lõikes ettenähtud Riigikogu walimise eriseaduse § 3 /. Selle põhimõtte rikkumine walimiseõiguses põhjeneb umbes samadel mõtiiwidel kui üleüldsuse põhimõtte rikkuminegi igasugu tsensuste kaudu. Oma iseloomu poolest on nende põhimõtete rikkumised lähedalt sugulased, sellepärast ei ole ka tarwidust selle põhimõtte wastu eriliselt wäiteid tuua. Siin on makswad pea samad wastu wäited mis üleüldsuse põhimõtte rikkumise juures. Siin juures aga peab tähendama, et ühetaolsuse mõiste ei saa mitte üksi pluraal süsteemi maksmapanemisel ignoreeritud, waid ka selle läbi, kui mitte ühesuurusele walijate hulgale antakse wõimalus ühesuurust esitajate hulka walida ehk õigem kui üks esitaja walitakse wäiksema hulga häältega kui teine.

Sarnase moelist ühetaolsuse rikkumist toimitakse mõnikord wäga keeruliste kombinatsioonidega walijaid ringkondesse ja gruppidesse jaotades nii et harilik surelik teine kord sugugi aru ei saa et tema poolt antud hääl oma kaaskodaniku poolt antud häälest suurem ehk wäiksem on. Selleks aitawad palju kaasa wäga mitmesugused wõtted walimiste tehnilises korralduses ja ka proportsionaalsuse põhimõtte mitte tarwitamine.

Meie põhiseaduse § 36-I lõige nõuab ka et walimine peab sündima otsekohe. Selle all mõistetakse muidugi seda, et walija walib ilma wahemeesteta riigiwõimu otsekohese-tegeliku teostaja. Selle mõiste rikkumine seisab kaudses walimises, mis wõib seista kahe, kolme ja weel enam järgulises walimises. Järguliste /astmeliste/ walimiste õigustuseks tunakse seda, mis üldse kõigist sarnase walimise korra õigustustest kõige kaaluwam on, ette, et sel tal on wõimalik rahwa esitusest wäljapraaki sarnaseid, kes seks mitte kõlbulikud ei ole, ilma et walimise õiguses wäga palju kitsendusi tarwis oleks seaduse kaudu läbi wiia. Sarnane seletus ei ole siiski, waatamata selle peale et see, kõigist teistest seletustest kaudse walimise kasuks, kõige tähelpanu wääriwam on

kuigi kaaluw seks, et õigust anda järguliste wali-
miste tekkimiseks. Esiteks, ka otsekoheste walimiste
kaudu on wõimalik kõlbulikke kandidaate läbi wiia
ja teiseks, ka järguliste walimiste kaudu wõiwad
rahwaesitusesse mittekõlbulikud isikud sattuda.
Rahwa esitaja kõlbulikkus on wäga painduw
mõiste. Mis ühe arwates kõlbulik ei ole teise
arwates seda mitte. Absolunt kõlbulikku rah-
wa esitajat ei ole olemaski. Järguliste wali-
miste wastu räägib kõige rohkem järgmine asjaolu:
Nagu teada, oleks kõige õigem, kui rahwasuweräänu-
suse peal põhjenewat riigi wõimu teostaks rahwas
ise otsekohe ilma mingi wahemeesteta. Siis saaks
rahwa soowid riigi walitsemises kõige selgemalt
esile toodud ja siis oleks ka riigi wõim puhtas
kujus rahwa wõim. Nagu teame tõmbab sellest
tegelik elu kriipsu läbi ja tuleb kui paratama-
tusega leppida riigi wõimu teostamisel rahwa
esitajatega. Missugused esitajad awaldawad aga
rahwa soowe täpsemalt kas otsekohe wõi kaud-
selt walitud? Rahwa esitajate poolt wõimu teos-
tamisel nõutakse et nad mitte üksi mingit tahet
waid just rahwa tahet seal juures awaldaks, et
neude tegudes peegelduks rahwa kalduwused ja
neude soowid oleks rahwa soowid. Sarnast

mõtet wõime wäljalugeda wägaselgesti meie põhiseaduse § 32. Wanasõna ütleb et oma silm on kuningas ja oma tahtmine on taewariik. Sellega wanasõna tahab muidugi seda öelda, et mis inimene ise teeb see ka kõige õigemini tehtud on, s.o. ta ise tegutseb oma soowidele kõige wastawamalt. Inimene saab oma tahtmist ja tegu rohkem kõkkukolasse wiia kui ta ise tegutseb, kui siis, kui ta oma tahtmise teisele awaldab ja teist oma eest tegutseda laseb. Inimeses on sarnaseid peeneid muljeid, arusaamisi ja tundmisi, mida teisele sõnadega täpselt wõimata edasi anda. Kui ongi wõimalik oma arusaamisi teisele wärdlemisi täpselt edasi anda, siis wõib teine neist omamoodi arusaada ja sellekohaselt ka tegutseda. Oma tahtmise ja oma teo tagajärg on üks resultaat, kuna oma tahtmise ja teise teo tagajärg teine resultaat on; wähemalt peensustes lähewad nad lahku, olgugi, et jämedajooneliselt needkaks resultaati üks ja sama on ja üht ja sama otstarbet täita wõiwad. On ju wanatõde, et kuuldes üht ja sama tooni, peensustes sellest toonist üks ühte moodi ja teine teistmoodi mulje saab. Maitstes üht ja sama asja tunneb üks wähe ühtemoodi teine wähe teistmoodi maitset, olgugi et peajoontes mõlemi isiku maitsmise tunded ühed ja samad on.

Kui juba ühe ja sama läbielamuse juures, mis kahe isiku juures täpselt üks ja sama on, sest tingimused olid ühed ja samad, ei ole ühe tundmised ja arusaamised täpselt sarnased teise tundmistele ja arusaamistele, selle käige täpsema muljete edasiandmise wiisi juures, siis seda wähem wäib loota sarnadust kahe inimese tundmistes ja arusaamistes kui punduwad ühesugused läbielamuse tingimused ja läbielamus antakse teisele edasi sõnade kaudu; missuguse wiisi juures ei saa täpsust kätte. Andes oma muljed ja soowid edasi teisele, saawad need segatud teise muljete ja arusaamistega, ning esimese mulje edasiantult teisele kaotab oma ehtsuse. Sellepärast on arusaadaw, et sama esimese isiku mulje seda rohkem oma ehtsusest kaotab, kui teine isik, kellele esimene oma mulje edasi andis, selle mulje oma muljega segatult kolmandale isikule edasiannab, kus siis see esimese isiku mulje joba muntunult teist kordse mundatuse saab. Mida rohkem seda ühelt üsikult teisele edasi antakse, seda rohkem see mundatusi läbi teeb ja oma algupärast kärwale kaldub, ning lõppude lõpuks sootu teine wäib olla kui see alguses oli. Sarnast muljete ehtsuse kaotamist mitmete käest läbikäimisel wäime tegelikus elus tihti tähele panna.

Näituseks, keegi jutustab mingi sugusest läbielamusest. Kuuleme algupära s. o. saame läbielamuse kirjelduse esimestest kätest. On see jutt juba ringkäigu mitmeisiku juures läbi teinud ja mere seda siis kuuleme, siis näeme et esialgne jutustus asjaolusi palju teistmoodi kirjelab, kui ringkäiku teinud jutustus. Ei ole selle juures sugugi sihilik ehk meelega muutmine tarwilik, waid juba iseenesest üksikute muljete segunemisel muutub see jutustus. Inimene jutu edasiandmise juures on ise tihti arwamisel et ta selle täetruult edasi annab. Muutus sünnib siin ilma tema teadmata ja otsekohese tahteta.

Sellepärast ei ole siis sugugi soowitaw, kui tahetakse kellegi soowe algupärale wastawamas kujus läbi wiia, neid mitme isiku käest ühe teise kätte edasi anda. Käige algupärale wastawamas kujus on soow siis, kui see algupära kandja enese poolt on edasi antud. Sarnane kuju eeldab aga ühejärgulist ehk otsekohest edasi andmist.

Rahwa esitajate poolt riigi wäimu teostamisel on tarwis et rahwa soowid wäimalikult puhtakujuliselt wäimu teostamisel läbi wiidaks, sest mida rohkem rahwa soowid wäimu teostamisel esitajate poolt läbi wiimata jääwad, seda wähem on

esitajad tõsised rahwa tahtmise esitajad. Järguliste walimiste teel wõib juhtuda, et rahwa soowid wõimu teostamisel ei saa läbi wiidud mitte just sellepärast, et rahwa esitaja seda sihilikult teeks, waid sellepärast, et neil rahwa tahtmisest sellele wastupidine mulje on, mis just järguliste walimiste tagajärjena tekki wõib.

Kõige wastawamalt rahwa tahtmisele wõimu teostamisel saab tegutseda otsekohesalt walitud esitaja, nagu eelpool ettetoodud seletustest näha wõib. Sellepärast, kus tahetakse riigi wõimu esitajate kaudu wõimalikult rahwa soowe ja kalduwuste kohaselt teostada, seal peab rahwa esituskogu otsekoheste walimiste teel walitud olema.

Järgmine nõue, mis põhiseaduse §36 meil riigikogu liikmete walimistel ülesseab, on see, et med /riigikogu liikmed/ peawad salasel häälestamisel walitud saama. Kuidas salasus walimistel tehniliselt läbiwiiakse ja kindlustakse see on iseasi, peaasi on selle mõiste sisu. Siin mõeldakse muidugi seda, et walija walimistel oma tahet wõib ilma teistele isikutele teadmata awaldada s.o. tal on wõimalus oma tahet walimise juures nii awaldada, ilma et keegi seda teada saaks, missugune see tahe iseloomu

poolest oli. Meil ei ole mitte üksi wõimaldud salasus walimiste juures waid sunduslikuks tehtud. Salasuse sunduslikuks tegemise motiiwid on samad, mis salasusel enesel. /: Neist motiiwest allpool :/.

On olemas salajasel walimisel ägedaid wastaseid. Tunakse ette wäga mitmesuguseid põhjusi selleks. Salajased walimised demoraliseerida ja ainult rikkuda inimesi. See walimise wiis õpetada inimesed salakawalaks ja silmakirja teenijaks, waletajaks ja petiseks ja weel mõnd muud sorti pattu tegema. Lõpu trumbina wõtab G. Meyer selle wastu sõna umbes järgmiselt: „Inimene kes ei julge oma soowe awalikult esile tuna, ei ole seda wäärt et riigi kodanik olla." See on küll wäga ilus ja rüütellik asjast arusaamine, kuid paljud inimesed juba sündimise poolest ei ole määratud rüütliks saama. Meie igapäewases elus mängiwad majanduslised olud palju tähtramat osa kui rüütlimeelsus. Isegi rüütlimeelsus painutab ennast pahatihti majandusliste olude ees. Sellepärast, millegi asja hindamisel peame arwesse wõtma ja rohkem rehkendama neude teguritega mis tähtramad ja mõjuwõimsamad.

Kui lubada awalikku hääletamist siis leidub sarnaseid rüütlimeelseid isikuid küll ja küll, kes

igasugu wõimalikkude ja wõimatumate abinõudega püüawad teiste peale mõjuda, et neude teiste soowid walimistel aleks tema soowide kohased. Kui nüüd keegi walimise suhtes on teatud soowiga, seda soowi aga ei lase teine oma mõjuwõimuga teoks saada, waid just selle soowi wastase teo wälja pressib, siis tekib küll küsimus, kas seesugune wiis mõjub hästi kaswatawalt inimese. Kas see ei õpeta mitte inimest salakawalaks, petiseks ja waletajaks. Mõjumehe mõju äratundes on ta runnitud oma õiget soowi salgama ja mõjumehe soowi kohaselt waletama. Sarnane mõjualune isik wäga õigelt öeldud, petab teisi. Awalik walimiseõigus, wõib öelda, ei kaswata kodanikke sugugi paremini ausateks kui seda salajane walimine teeb. Wõib öelda just wastupidiselt, et salajane walimine mõjub hästi kaswatawalt inimeste peale kuna awalik walimine rikkuwalt mõjub. Salajase walimise juures kaob ära teiste peale igate wiisi mõjuda püüdmine, mis inimesest inimese juures üks wäga halb kalduwus on. Teiseks, inimene saab oma soowide kohaselt tegutseda ilma kartuseta. See on üks wäga inimest rikkuw asi, kui tema peab teisiti tegut-

sema, kui ta seda õigeks peab. Awaliku wali-
mise juures on häälte äraostmised wõimalikud, sest
ostja wõib wõga hästi kontrolleeri et müüa oma
hääle ostja soowide kohaselt ära annaks. Salajase
walimise juures aga on see kontroll wõimata. Et
kontrolli täiesti wõimatuks teha peab walimi-
mise salasus sunduslik olema, s.o. walija peab
tingimata salaja, ilma et teised tema soowidest
ehk hääle iseloomust teada saaksid, hääle ära-
andma. Kui jätta walijale õigus oma äranägemise jäkegi
kas awalikult ehk salaselt walida, siis ei saa
seda, mis salase walimisega kätte tahetakse saada,
mitte kätte, s.o. ei saa kontrolli walijate hääle
iseloomu üle ärakaotada ja seega wõimalust wõt-
ta walijate peale mõjuawalamises. Sest kui jätta
wõimalus walijal oma häält awalikult ära anda
ehk kuidagi moodi seda awalikuks teha, siis mõju-
awaldaja isik wõib mõjuda et hääletaja oma
hääle awalikult äraannaks ehk selle awalikuks teeks.
Niisugusel /: fakultatiiwsel :/ korral ei saa salasusega
seda kätte, mida sellega kätte tahetakse saada.
Salajane walimine wõtab ka wõimaluse ära hääle
äraandmist sunduslikuks teha. Wormiliselt wõib
küll walija sunnitud saada walimisest osawõt-
ma, kuid sisuliselt wõib ta seal juures häält mitte

äraanda. Sellepärast ei ole ka salase valimise juures otstarbekohane, ja täiesti ilmaaegne valimise sunduslikuks tegemine. /. Nagu eelpool nägime on valimiseõigus oma iselaoum poolest sarnane, et see ei wõigi inimesele kohuseks tehtud saada. /. Kui valimised toimetakse salaselt, siis iga walija saab ilma mingi wäljast peale sunnitud mõjuta oma isikliste arusaamiste kohaselt esitajat walida, s.o. walimistes peegeldab tõsine rahwa tahtmine. Rahwaesitajad saawad rahwasoowide kohased ning wõiwad sellepärast edukamalt töötada, sest rahwa meeleoluga wastamisi minekud on minimaalsed ja needki tingitud järskudest eluolukordade muutustest. Kui wõimaldada rahwaesituse tekkimist awalikkude walimiste kaudu, kus igasugu mõju awaldused walijate peale wõimalikud, siis ei saa meie mitte õiget rahwa esitust s.o. warmilisest küljest on see küll rahwaesitus, sest et see tegelikult rahwa poolt walitud, kuid sisuliselt ei ole see seda mitte, sest see ei peegelda mitte rahwa tõsist tahtmist waid üksikute tahtmist, mõju meeste tahtmist sarnaselt /awalikult/ walitud rahwaesituse juures

rahwaalgatuse ja rahwahääletuse õiguse tarwitamine tooks rahwaesituse ja rahwa wahel tihtisi wastamisi olekuid nähtawale, mis oma korda rahwa esituse umberwalimistele wiiks ja rahwaesituse tööwiljakust häwitaks. Sellepärast on rahwaalgatuse ja rahwahääletuse õiguse institundi puudumine /: peatähtsus selle juures on miidugi rahwahääletuse õiguse :/ nagu loomulik ehk paratamata nähtus ~~järguliste~~ awalikke walimissusteemide juures. Puudub aga rahwal rahwahääletuse õigus siis si ale rahwaesitus selle sõna kõigelaiemas mõttes mitte rahwaesitus, sest rahwal puudub wõimalus oma õiget tahet otsekohe iga silmapilk, kui see rahwaesituse tahtmisega wastamisi käib, awaldada. Rahwas saab niisugusel olukorral tõeliselt rahwaesituse suhtes ainult üks kord teatud kaasseisus oma tahtmist awaldada, ja see süemib esitajate walimise ajal. Peale seda wõib rahwa tahtmisest kõrwale kaldumine tulla, missugusel juhtumisel rahwaesitus tõeliselt-sisuliselt mitte tõsiue rahwaesitus on. Rahwaesituse walimise juures on tähtis juba et see saaks niisugune olema, mis rahwameelealu kohaselt kokku on ceatud. Ainult sel juhtumisel wõib riigielu wabamalt, ilma wastoludeta selle juhtimises ja selles eneses areneda ja edasi minna ning sarnast käiku wõiks normaalseks

nimetada. Rahwaesitajaid rahwameeleolu kohaseid on aga siis wõimalik saada, kui walimisegjal walija saab oma tahet ilma mingi kitsenduseta ja kõrwalmõjuta awaldada. Seda waba enese-awaldust wõimaldab aga ainult salane hääletamise wiis, mispärast see ka walimiste juures õigustud on lõbiwiia. Kui lubada walimisi awalikult, kus wõimalikud igasugu mõjnawadused ja seega wõimata enesele selget pilti saada rahwa meeleolust, siis ei wõi me kunagi kindlad olla, et riigimasin libedasti ja korralikult töötaks.

Kus walimised wõimaldawad rahwale waba enese awaldust, seal saab ka peale walimiste mõõdumist ühes selle resultaatidega kindlaks teha rahwa poliitilise meeleolu, mis wõimaldab riigimasina juhtimist nii korraldada, et see rahwa poliitilise meeleoluga kooskõlas oleks. Sarnane kooskõla rahwa poliitilise meeleolu teadmise tagajärjel wõimaldab aga ära hoida igasugu rewolutsioonid riigis, mis mittesoowitawad ja riigielu käigu peale wäga halwasti mõjuwad nähtused on. Kui rahwaesitus rahwa tahtmise kohaselt walitud ja seega saab rahwa tahtmise kohaselt töötada, sest et kõik wõimalused

selleks loodud on, siis ei ole ka rahwalmingit põhjust enese kurnamiseks revolutsiooni toime panna. Revolutsiooniga ei ole enam midagi wabamat ja paremat wõimalik kätte saada. Ehk kui pannakse revolutsioon toime siis pannakse seda iseenese wastu, mis aga mõttetus oleks, sest iseenese tahtmise järgi on wõimalik ilma mingi revolutsiooni läbiwiimata wõimalus talitada. Iseenese wastu oleks preaaegu nõrgameelsus rägiwaldse revolutsiooni teel käia, saaks sellest mööda iseenese soowide kontrolleerimise ja elu käigu kohaselt seadmisega. Kus riigiwalitsemises rahwa tahtmine läbi wiidud on, seal oleks mõtet sarnastel revolutsioonidel, mis anarhismust maksma paneks s. o. misuguse korralageduse loomine kus riiki enam olemas ei ole, ehk kus wõimu teostamist rahwa käest ära soowitakse wõtta. Sellepärast meil, kus riigiwalitsemine rahwa käes ja enam mingit paremat korda sel alal kätte saada wõimata revolutsiooni teel, on igasugu revolutsioonid mis selle korra wastu sihitud halastamata karistuse wäärilised, sest sarnastel juhtumistel hendest osawõtja toimetab kurja tahtega

halwema poole tüürides.

Kui on walimiseõigus antud kõigile s.o. läbi wüdud üldsuse põhimõte, on kõik isikud walimisel ühesuurused suurused s.o. on walimise õigus ühetaoline ning teostakse walimisi otsekohe ja salaselt, mis wõimaldawad rahwa tahtmisi, soowe ja kalduwusi wõimalikult ehtsalt ja õigelt esile tulla, siis ei ole sellega weel kindlustud et rahwa esituses peegelduks igakülgselt ja täielikult rahwa meeleolu. Kõige igakülgsemalt peegelduks rahwa meeleolu siis kui terwe rahwas riigiwõimu teostamisest osa wõtaks. Rahwa hulgas on ühte moodi meeleoluga /. mõtlen selle sõna all kasoowisi kalduwusi jne. /. isikuid ühesuguue ja teistmoodi meeleoluga teistsuguue hulk. Neid meeleolude poolt lahkneewaid isikute gruppisi wõib oma suuruse ja meeleolude poolest wäga mitmesuguseid olla. Kui saaks wõim otsekohe rahwa poolt teostud siis iga liik saaks seal isiklikult oma meeleolu awaldada, milleks ka igal üksikul õigus on. Esitajate poolt riigiwalitsemisel jäetakse aga üksik inimene oma tahte awaldusega kõrwale.

Kui saaks wõim otsekohe rahwa poolt teostud

siis on igal üksikul õigus kaasa rääkida. Esimene aste /: kõige laialdasem :/ esitajate tekkimiseks oleks kui pooled tegelikust-otsekohesest võimu teostamisest ära langeks, siis üks kahest ühemeelsest annaks oma õigused teisele üle s.o. iga ära jääja võimu otsekohesest teostamisest saaks ühe esitaja valida. Kui üks kolmandik teostaks otsekohe võimu siis juba on võimalik esitud saada kolme ühe mõttelise soow. Oma soowid usaldaks edasi kaks, s.o. kolmas saaks valitud kahe poolt. Nii läheks esitajate kogu ikka väiksemaks ja väiksemaks ja võiks jõuda kuni üheni. Mida väiksemaks esitajate kogu teatud summa rahwa juures läheb seda suurem hulk usaldajaid on ühe esitaja läbiwiimiseks tarwis ja seda suurema hulga isesuguse grupi soowe jääb tähele panemata s.o. niisuguse hulga mis ei jatku ühe esitaja läbi wiimiseks. Ülewaltoodust paistab wälja, et kus rahwawalitsus läbi wiiakse rahwa esitajate kaudu seal peab ka esitajate walimine sündima proportsionaalselt s.o. iga sarnane grupp ühemõttelisi isikuid, kes walimistest osa wõtawad ~~on õigustud~~ mis wärdub kõigist walimisest osawõtjate hulgale jagatud esitajate arwu peale, on õigustud ühe esitaja saama. See õigustus nagu ülewal pool näha kaswab sellest wälja et igal kodanikul /: muidugi neadel kes õigus on riigi võimu teostamisest osawõtta :/ on õigus,

riigiwõimu teostamisest osa wõtta.

Ka meie walimise õigus, kui rahwa poolt riigiwõimu teostamisest wõljakaswanud õigus, wõtab proportsionaalsuse põhimõtte omaks /: põhiseaduse § 36 - I lõige :/ ja seda paratamata.

Millest on see tingitud et meil juba põhiseaduses /§ 36/ on walimiseõiguse põhimõtted ära tõhendud? Seda oleks wõinud üles wõtta alles walimiseseaduses.

Nende põhimõtete põhiseadusesse üleswõtmise nõudjaks on juba põhiseaduse § 1, mis ütleb: et Eesti on iseseisew rippumatu wabariik, kus riigiwõim on rahwa käes ning § 27, kus on öeldud, et riigiwõimu kõrgemaks teostajaks Eestis on rahwas ise oma hääleõiguslikkude kodanikkude /kodanikkude/ käel. Selle wõimu teostamise korra määrab ära põhiseaduse § 29. Juhiks wõttes põhiseaduse § 86 teostakse § 36 - III lõige.

Meil on riigi wõim rahwa käes ja seda wõimu teostawad hääleõiguslikud kodanikud Riigikogu walimise teel /: siin juures ei ole tähtis nimetada wõimu teostamist rahwaalgatuse ja rahwahääletuse teel :/. Et Riigikogu rahwa tahtmise kohaselt peab tegutsema see paistab wäga selgesti wälja põhiseaduse § 32.

Riigivõimu teostamist Riigikogu valimiste kaudu wõib alles siis tõeliseks rahwa käes olewaks riigivõimu teostamiseks nimetada kui Riigikogu valimised sünniwad ilma eranditta kõigi kodanikke poolt s.o. terwe rahwas peab walimistest osawõtma. See aga tõhendab üleüldsust walimistes.

Et võim rahwa käes on ja sellepärast rahwatahtmise kohaselt peab teostud saama /sedaannab mõista põhis. § 32/ siis peab Riigikogu sarnaselt walitud saama et oma koosseisus peegeldaks rahwa õiget tahtmist. Rahwa õiget ja tõpset tahtmist saab Riigikogus siis kätte kui selle liikmed on ühetaolisel, otsekohesel ja salasel hääletamisel walitud.

Et rahwa tahtmise koosseis oleks Riigikogu tahtmisel s.o. et Riigikogu tähtmine oleks miniatüür-koopia rahwatahtmisest, sellepärast peawad Riigikogu liikmed proportsionaalsuse põhimõthel walitud olema.

Puudub üks neist momentest walimise õigases siis ei wõi öelda et wõimu teostamine oleks rahwa tahtmise kohaselt teostamist leidnud. Just nende momentide lõbiwiimisega kindlustakse wõimu rahwa käes olemist. Paljas sõna, nagu seda põhiseaduse § 1 ütleb, ei tee

wul wõimu rahwa wõimuks. Põhiseaduse §§ 1, 29 ja 36 ühiselt kui terwik on aluseks wõimu rahwa käes olemisele. Sellepärast kui ühe terwiku osa peawad põhis. § 36 üles loetud põhimõtted just põhiseaduses aset leidma. Ilma neude põhimõtete läbi wiimata walimise õiguses aleks wõimata nimetada rahwaesituse walimise kaudu rahwa wõimu teostamist, selle sõna tõsises mõttes, tõsiseks rahwa wõimu teostamiseks. Ütelus, et wõim on rahwa käes, jääks paljaks sõnaks-wormiks, kuna siiuliselt wõiwad igasugu kõrwale kaldumised tekki, mis wõimu rahwa käes tõsiselt olemist ei luba oletada, sest rahwas ei saa oma tahet wabalt ja täiel määral awaldada.

Meie walimise õiguse kohta, nii palju kui see põhiseaduses on ära tähendud, wõiks öelda et see kannis wabameelne on ning rahwa tahet riigi walitsemises esitajate kaudu wiimase wõimaluseni lubab läbi wiia s. o. nii palju kui üldse wõimalik esituslise walitsemise juures wõimalik on rahwa tahet läbi wiia.

Kõrwale kaldumised tegelikus walitsemises wõiwad tulla üksikute esitajate isiklistest arusaamisest. Neude kõrwale kaldumiste kont

rolleerimiseks on meil aga sisseseatud rahwahää-
letuse õigus, mis wõimaldab iga rahwa esituse
sammu suhtes rahwa poolt oma arwamist
awaldada, ja rahwa tahtmise wastaseid samme
nullifitseerida. Rahwa ja tema esitajate taht-
mised wõiwad wastolusse sattuda ka sel põhjusel,
et rahwas oma meeleolu, sest ajast, kui esitajate
walimised sündisid, mitmesugustel põhjustel muutis,
~~sid~~ kuna esitajad oma endist meeleolu, mis wa-
limiste ajal rahwa meeleoluga ühesugune oli,
muutnud ei ole. Sarnaselt tekkinud wastolu
rahwa ja tema esitajate meeleolude wahel ei
tule esitajatele süüks panna, sest iga sugu meele-
olu muutust rahwas ära tunda ei ole täp-
selt wõimalik. Kus rahwahääletust ei ole seal on
raske seda wastolu lahendada, mis aga kuni
riigi elu halwenemiseni wõib wälja wiia ning
mitmesuguseid soowimata nähtusi esile tuua.
Meil on aga need kriitiliseks mineku wõi-
malused rahwahääletuse kaudu kergesti likwi-
deeritawad. Meil põhiseadusest paistab wälja,
et rahwas, tarwitades põhiseaduses ettenähtud
põhimõtetele rajatud walimise õigust, rahwa-
algatuse õigust ja rahwahääletuse õigust ei wõiks,
ki esituskoguga pikemaks ajaks wastolusse

jääda sest siis ei oleks wõimu teostamine rahwa-
nimel waid üksikute esitajate endi nimel. Kui rah-
was lubab sarnases seisukorras esitajaid edasi
tegutseda siis on siin ikkagi rahwa tahtmine selle wõimaldajaks ning esitajaid ei wõi-
kunagi süüdistada, et nemad mitte rahwatahtmise kohaselt talitanud ei ole, sest rahwas wõib
iga moment nende wastu seaduslikus korras
oma õiguste põhjal samme astu. See oleks meie
wõimaluste juures mõtteta ütelus, kui öeldakse
et esituskogu tegutses rahwa tahtmise wastaselt, sest kui rahwas laseb enese tahtmise wastaselt tegutseda, kuna wõimalus sarnast tegutsemist lõpetada, siis on see ikka rahwa tahtmine
kui neid nii lastakse tegutseda.
Kui keegi, kelle wolil teine tegutseb, ütleb, et ma
tahtsin teistmoodi kui see teine tegutses, kuid
lasksin teda oma tahtmise wastaselt tegutseda,
siis loogiliselt wõetuna ei ole teine sugugi esimese tahtmise wastaselt tegutsend, sest
loogiliselt oleks see ütelus nii: ma tahtsin
teistmoodi kui tema tegutses, kuid /: siin sõna
lasksin aemel, mis loogigliselt wäljendab ja annab mõista tahtmisest /: tahtsin tema poolt
oma tahtmise wastast tegutsemist.

Sarnasel korral tuleb ikka wälja, et teine on esimese tahtmise kohaselt tegutsenud. Iseasi on siis kui wõimalus puudub teist oma tahtmise wastaselt tegutsemast keelata. Sellepärast meil, nükaua kui rahwaesitus tegutseb, tegutseb tema rahwa tahtmisel.

Meil on põhiseaduses ettenähtud et rahwas on riigi wõimukandja ning sellepärast ka selle õigustud teostaja. Et aga rahwal terwes koosseisus otsekole tegelikult wõimata wõimu teostada siis on selleks ettenähtud rahwaesituskogu - Riigikogu. See Riigikogu saab rahwa poolt otsekoheseks wõimu teostajaks walitud. Selle walimisega rahwas kaudselt teostab riigiwõimu. Et see esituskogu tõsine rahwaesituskogu saaks olla, selleks on põhiseaduses walimiste suhtes teatud põhimõtted ettenähtud, mis wõimaldawad sarnast tõsist rahwaesituskogu walimist. Meil on wiimase wõimaluseni läbiwiidud sarnane walimise õigus põhiseaduses mis wõimaldab wiimase wõimaluseni esitajate kaudu wõimu teostamises näha rahwa poolt wõimu teostamist. Enam laiemalt ei ole wõimalik esitajate kaudu riigiwõimu teostamises rahwa tahtmist läbi

wiia, peale otsekohese wõimu teostamise s.o. rahwa enese poolt wõimu teostamise.

Et siiski otsekohese rahwapoolt wõimu teostamise paremusi kätte saada, ja seega rahwaesituse poolt wõimuteostamisel tehtud wigasi parandada, selleks on loodud rahwaalgatuse ja rahwahääletuse õiguse instituut. Sarnase korra juures wõime õelda, et riigi wõim saab meil taiesti rahwa tahtmise kohaselt teostud.

Nii siis meie walimise õigus, nii palju kui see põhiseaduses on ära märgitud ei jäta peale mõne üksiku wõikese puuduse, enam midagi soowida. Rohkem soowida jätab meie walimise õiguse eriseadus, /: Riigikogu walimise, rahwahääletamise ja rahwaalgatamise õiguse seadus :/ mis nii mõndas kohas põhiseadusele wastupidiselt on kokkaseatud. Sellepärast tuleks see seadus eestkätt rewideerimisele wõtta ja mõned parandused põhiseadusele wastawalt seal läbiwiia. Kui see tehtud on siis wõib rahul olla ja waadata kuidas rahwas riigi wõimu teostab. See wõimu teostamine ei lähe meil küll kuigi libedasti, kuid sellepärast

ei tule wigasi otsida walimise õiguse juurest eestkätt. Wead seisawad inimeste eaeste juures. Inimestele tuleks ainult selgeks teha mis rük üldse on, mis otstarbeks ning kuida seda otstarbet saawutada. Praerguse aja inimene, kes kõik oma elu on sündimisest saadik rügis on mööda saatnud ei saa nagu aru neist häädustest mida rükline kord talle wõimalikuks teeb kätte saada. Kui tal ettekujutuse wõime ka weel nõrk on, siis ei saa ta ka sel teel omale selgust muretseda. Tõrwis oleks iga inimest kes rüklise olemise wasta tõutawad mõni aeg wäljaspool rüki lasta elada, siis alles wõib ta ~~alles~~ selgesti näha kui palju paremusi elus pakub rükline olemine wõrreldes wäljaspool rüki olemisega. Seal on ta iga samum peal kaitseta olewus. Ei ole ka sugugi usutaw et inimene metsinimese elu wäljaspool rüki elades oleks kultuuriliselt nii kõrgele jaksanud tõusta, kui ta seda rüklise korralduse olemas olu juures on tõusnud. Seda näitawad meile metsikult elawad sugukarud üksikutes metrades, kui halatsemise wäärilised nad on. Ei tahaks uskuda et ka kõige suurem

riiklise korra wastane omale sarnast elu-
järge soowiks. Kui ta seda soowiks, siis ta
ka sarnasesse elusse läbeks. Üksikud nu-
risejad on need kes kadedad teiste peale.
See rahulolematus toleb kõik inimese suu-
rest egoismusest. Inimene on ka liiaks nuus-
taja, sellest tekiwad ka poljud rahulolema-
tused. Kõige rohkem on aga inimeste rahul-
olematus sellest tingitud, et nad maiste asja-
de täielised orjad on. See on aga kõige wi-
letram ori, kes ennast oma waba tahtmise
läbi orjastab. Meil on rahwale igasugu
wõimalikud wabadused, mis riiklise elemi-
se juures mõeldawad, kätte saadawaks
tehtud. Kui inimene aga neude wabadus-
te kätteraamise poole ei püüa ja ennast
ise oma waba tahtmise järgi orjuses
hoiab siis on see tema oma süü.

Студ. мед.

Арнольдъ Густавовичъ

Мюльбаумъ А.

2

TÜ RAAMATUKOGU
10300015288071